

Dinamika suživota mladih i starih u obitelji

Karlo KORAČEVIĆ

Sažetak

Međugeneracijski odnosi u obitelji su mlada tema u sociologiji. Istraživanja nastoje opisati kontekst društva u kojem živi suvremena zapadnoeuropska obitelj, upućujući na napor postizanja skladnih odnosa između starijih i mladih u obitelji zbog općih društvenih promjena i velikog utjecaja izvanobiteljskih čimbenika. Ne smatrajući sukobe između generacija kao nešto načelno negativno, želi se pokazati na moguće pozitivne učinke zrelog i odgovornog rješavanja svih sukoba u obiteljskoj zajednici. Oni su prigoda za uspostavljanje harmonije obiteljskog života na novoj razini, uzajamnog sazrijevanja i odrastanja.

Pripominjem na početku dvije objektivne poteškoće u pripremi ovog izlaganja. Prvo je to činjenica da sam imao čast otvoriti i uvesti u raspravu što istodobno znači obvezu naznačivanja pravaca dalje razrade tematike. Pripominjam da sam na to manje mislio, u prvom sam redu htio dati sociološki prikaz suživota generacija u obitelji. Druga poteškoća je mogući prigovor u mislima slušača: opet nam jedan celibater govori o braku i životu u njemu. Odgovorio bih da smo i mi *neobiteljni ljudi odrasli u obiteljima*, dakle iskustveno doživjeli (ne)razumijevanje generacija, a uz to i danas promatramo istu problematiku u obiteljima naših rođaka, prijatelja, župljana. Neki se pak problemi stvarnosti s distance bolje vide.

1. Uvod u temu

Radni naslov izlaganja je glasio: *Mladi i stari — dva svijeta?* Provokativna formulacija obično obraća veću pozornost. No, sociološki govor bi se trebao što više baviti činjenicama, njihovim opisom i pokušajem objašnjavanja nastojeći sačuvati ako je moguće potpunu suzdržanost od vrednovanja, znanstvenu neutralnost. Zato sam i ja izabrao neutralni naslov koji između ostalog znači da u intenzivnom suživotu starih i mladih u obitelji ima i radosnog razgovora i šutnje, suosjećanja i hladnoće, slaganja i razilaženja u razgovorima, igre i svađe itd. Naravno zbog značaja ovih okupljanja, tj. težnje da se obiteljima pomogne u boljem razumijevanju svoje svagdašnje stvarnosti i otklanjanju onih čimbenika koji je kvare, naglasak će biti na problematičnoj strani te stvarnosti. To nikako ne znači da je ona u većini obitelji i glavna.

Moglo bi se očekivati da je tema generacijskih odnosa u obitelji dugog staža u sociološkoj literaturi. Stručnjaci pak tvrde da je ona zapravo dobila svoje dužno mjesto tek u posljednjih dvadesetak godina.¹ Razloge za to trebalo bi tek ispitati. Moguće je, primjerice, da međugeneracijski problemi u obitelji prije nisu bili toliko veliki kao danas ili se prije s njima nije smjelo/htjelo izlaziti »van«, prema onoj izreci da se prljavo rublje pere u obitelji.

U međuvremenu se umnožila literatura o toj temi i postala je nezaobilazno poglavlje u svim knjigama o obitelji, odgoju ili mladima općenito. Želeći ovdje dati sažeti pregled rezultata tih rasprava i istraživanja, izlaganje je podijeljeno u dva dijela koja odražavaju dva glavna načelna pristupa temi o kojoj je riječ.

2. *Pretpostavka međugeneracijskog sukoba*

Većina autora govori o sukobu između mladih i starih odnosno roditelja i djece u obitelji. A do sukoba dolazi, kratko rečeno, kada pojedinci ili skupine, koji su nužno životno jedni na druge upućeni, imaju različite potrebe, interese ili vrijednosne sustave. Ne tvrdi se da odnosi između generacija u obitelji nisu i prije bili jednim dijelom konfliktni, nego se naglašava da je danas ta sukobljenost mnogo veća, odnosno, miran suživot mnogo teži.

2.1. *Razlozi otežanog razumijevanja starih i mladih*

2.1.1. *Moderni društveni kontekst*

Stari i mladi danas teže razgovaraju jer je proces društvenih promjena tako brzo i dalekosežno mnogo toga promijenio. Tzv. segmentacija društvene strukture, razbijanje nekad jedinstvenog životnog konteksta na više nikako ili slabo povezanih sfera (obitelj, škola, radno mjesto) mijenja naš egzistencijalni okoliš i naše odnose. Sve prijašnje — tradicije, stavovi, pravila, vrijednosti — postaje najednom upitno. Roditelji nisu sigurni što još od toga predati mladima, a kad to i pokušaju, mladi zapravo često reaguju s nepovjerenjem ili odbijajućim omalovažavanjem. Zato se u vezi s tim govori o detradicionalizaciji odnosa,² odnosno, da bi se trebalo »oprostiti« od tradicionalnih hijerarhijskih zapovjedničkih modela u odnosima starih prema mladima u obitelji i usvojiti modele dijaloga između generacija. Treba dakle novi način komunikacije, jer stari se više ne prihvaća.

1 Stiksrud Arne, *Jugend im Generationen-Kontext. Sozial- und entwicklungspsychologische Perspektiven*, Westdeutscher Verlag, Opladen, 1994., str. 157.

2 Hefeneger, B., »Jugendbilder und Jugendfeindlichkeit. Anmerkungen zum Generationenverhältnis«, *Deutsche Jugend — Zeitschrift für die Jugendarbeit* 5 (1995) 217–224.

2.1.2. Unutarobiteljski čimbenici

Čest uzrok sukoba između roditelja i djece su ciljevi i očekivanja roditelja s obzirom na djecu. Roditelji imaju primjerice svoja čvrsta životna uvjerenja, načela i ljestvicu vrednota. Onda ne mogu podnijeti da im dijete »tjera« modu ili da ne ide u crkvu i sl. Roditelji nezadovoljni onim što su u životu postigli često nastoje to nadoknaditi uspjehom djece pa im točno trasiraju karijeru kojom će se i oni s njima uzdići na viši status. Sukob je neizbježan kada dijete osjeti i kaže da bi radije bilo mornar nego liječnik, jer roditelj(i) tada svom silom pokušava objasniti da se to zanimanje u društvu ne cijeni. Problem za sebe su afektivno nezadovoljni roditelji zbog samo izvana, naoko, skladnog braka. Manjak međusobne supružničke nježnosti i pažnje nastoje pokriti prisnijim odnosom prema djetetu. Međutim kad dijete ne postupa u svemu po njihovoj želji, mnogi roditelji doživljavaju da im dijete ne uzvraća ljubav, pa reagiraju vrlo ljutito i povrijeđeno.

Problemi i sukobljenost odnosa rastu s rastom djece. Kako oni sve više postaju mladi ljudi, tako je roditeljima sve teže prihvatiti progresivno sužavanje prostora njihova odgojnog djelovanja. Roditeljima je sve teže prihvatiti da sve teže mogu svoju volju ili nakanu provesti, da bivaju sve više potisnuti iz svoje roditeljske uloge. Ne prihvaćaju li taj zakon rasta i udaljšavanja mladih kao cijenu osamostaljšivanja nego nastoje li sačuvati svoj autoritet i prava odlučivanja u obitelji nedirnutima, pojačavat će sukobljavajući naboj u mladima koji može lako eksplodirati s po obje strane dramatičnim posljedicama. Odgojni stil roditelja može, dakle, djelovati preventivno i ublažavajuće na sukobe s mladima u obitelji, ali i pojačavati, da ne reknemo izazivati.

Dalji veliki potencijal sukoba između starih i mladih u obitelji je u njihovim različitim životnim situacijama. Roditelji su već oblikovane osobnosti s prilično jasnim crtama i relativno stabilne osobe. Mladi su *in fieri*, u oblikovanju svoje osobnosti, a to traženje karakteriziraju nestalnost i proturječnost. Roditelji imaju jasan položaj i ulogu u društvu, dok mladi tek razmišljaju, maštaju o svom budućem mogućem položaju i ulozi ili se, pak, kao početnici pokušavaju u njima snaći. Roditelji su dalje okrenuti više prošlosti (»U moje vrijeme... dok sam ja bio u tvojoj dobi...«), a mladi budućnosti. Roditelji su više, kako bi rekao D. Riesman, vođeni tradicijom (*tradition directed*) ili unutarnjim jasnim uvjerenjem (*inner directed*), dok su mladi na meti medija, vršnjaka, raznih vođa (*hetero directed*). Napokon, moglo bi se pripomenuti da roditelji već osjećaju posljedice procesa starenja i misle češće na smrt, dok mladi žive bezbrižnije ili ih taj niz tema još ne muči.³ U svakom slučaju različitost životnih razdoblja u koji-

3 Dolto Françoise, Dolto-Tolitch Catherine, Percheminier Colette, *Paroles pour adolescents ou le complexe du homard*, Hatier, Paris, 1989., str. 86.

ma se generacije nalaze zasigurno dodatno otežava njihovo miroljubivo komuniciranje i življenje.

Razlog sukoba generacija u obitelji je dalje zacijelo nesigurnost današnjih roditelja. Naši stari su »znali« što se djeci smije a što nesmije dopustiti. Drugo je pitanje koliko je takav odgoj bio dobar. Današnji roditelji su svjesni da se ne mogu pozivati na nekakvu veliku superiornost prema djeci obzirom na veće znanje, nemaju tzv. *Wissensvorsprung*.⁴ Dapače svjesni su da neke stvari njihova djeca puno bolje znaju (kompjutori, jezici, studij). Ne žele se toliko pozivati na roditeljski autoritet i primjenjivati argument sile. Kad bi dakle i mogli silom nešto spriječiti, primjerice da djeca do ranih jutarnjih sati ostaju vani, nisu sigurni da bi to bilo dobro. Ukratko nemoguće je da većina roditelja nastupi s potrebnom sigurnošću pred djecom, jer su ona, barem službeno prema svjedodžbama, od njih pametnija, obrazovanija.

Konfliktne odnose u obitelji ublažuju ili pospješuju predodžbe koje stranke jedna o drugoj imaju. Upravo zbog maloprije spomenute obrazovne nadmoći mladi su skloni podcjenjivati roditelje kao one koje je vrijeme pregazilo, koji jednostavno ne razumiju svijet oko sebe jer su »stari«, kako ih često nazivaju u razgovorima sa svojim vršnjacima. Naravno da tako okarakterizirani roditelji imaju malo šansi za pedagoški uspjeh. Roditelji su, to valja posebno istaknuti, manje skloniji danas nego prije tridesetak i više godina gledati u mladima nositelje nade, gajiti kult mladih. Valovi nasilja, skupine maloljetnika, teroriziranje okoline i slična ponašanja dobrog dijela mladih danas stvaraju u starijima osjećaj ugroženosti i frustracije. Ruši se postojeći red. Za sve što su stariji mukotrпно stvorili imaju kao nagradu to da ne mogu mirno ni prošetati ulicom ili parkom od straha da se ne pojavi kakav mali vandal i otme im novac. Devedesetih godina u zapadnim zemljama prevladava stoga negativna slika mladih u očima starijih. Mladi su činitelj rizika i opasnosti. S takvim uzajamnim percepcijama teren za sukobe još je nemirniji.

2.2. *Okolo kojih pitanja nastaju sukobi?*

Postoje između roditelja i mladih česte sitne svađe — o prikladnom odijelu, frizuri, glazbi, itd. — koje ne zaslužuju naziv sukob. U pozadini je zapravo uporna borba djeteta koje postaje odrasla osoba i želi imati svoje mjesto. Mladi žele biti ozbiljno uzeti, prihvaćeni kao ravnopravni partneri u diskusijama, biti »netko«.

O sudionicima pravih konflikata ne postoji baš jednoglasna sloga među autorima. Dok neki⁵ misle da se može govoriti, doduše, o sukobima kad

4 Willi Jürg. »Familiengeschichte — Fortsetzung und Korrektur in den Kindern«, u Schultz Hans Jürgen (Hrsg.), *Kinder haben? Eine Entscheidung für die Zukunft*, Kreuz Verlag, Stuttgart, 1986., str. 142–153.

5 Stiksrud Arne, *nav. dj.*, str. 91.

je riječ o temama kao škola, zanimanje, partner, ali ne o pitanju temeljnih vrijednosti, drugi pak⁶ smatraju da je riječ o puno dubljem jazu između dviju generacija. One se razilaze zapravo u temeljnim vjerskim i moralnim pitanjima. Posebno to vrijedi za Njemačku koju karakterizira činjenica da se prema istraživanju koji je g. 1985. proveo *Institut für Demoskopie Allensbach* svaki treći Nijemac smatra u jednom distanciranom odnosu prema ocu. Objašnjenje bi bilo da je nacionalsocijalizam diskreditirao stare, a osobito očeve. Za nas bi se moglo reći da situacija nije tako dramatična, ali se, nažalost, po mnogočemu približujemo Zapadu. I naši roditelji imaju često dojam da njihova velika djeca razmišljaju u nekim drugim koordinatama, imaju neke druge etične parametre. Površinski sukobi, ma kako se činili banalnima, ipak su odraz velikih dubinskih razlika u duhovnim strujanjima generacija roditelja i djece.

2.3. *Strategija rješavanja sukoba*

Ako nije sasvim pogrešno reći da je »Odgoj djece djelomično radost, a djelomično gerilski rat« (Ed Asner), onda treba moći iz faza rata prelaziti u faze mira, tj. ostati zajedno i rasti upravo u sukobima. Dva pitanja tu treba posebno istaknuti.

2.3.1. *Promjena odnosa u obitelji*

Roditelji moraju pratiti i svjesno pospješivati razvoj svoje djece. Mnogima bi bilo najdraže da djeca uvijek ostanu mala. Tada je sve jasno, uloge i odnosi. Naime treba prihvatiti činjenicu da nužno polako dolazi do rezanja psihičke pupčane vrpce. Misao da se stari status nepovratno gubi, da dijete neće više reći »Tata, čuvaj me!«, u mnogima izazivlje osjećaj panike. Zato se *nezdavo* vežu na dijete. No ono neće odustati od svog osamostaljenja i evo izvora stalnih sukoba. Roditelji će to izbjeći, ako odnos roditelj–dijete promijene u odnos prijatelj–prijatelj, tj. ako dopuste djeci da žive svoj život i svoje ponašanje usmjere prema vlastitim predodžbama. Za vjernika takav savjet možda zvuči sablažnjivo, ali sjetimo se prisposodbe o izgubljenom sinu ili dobrom ocu. Ako je, a jest, taj otac slika Boga, onda čovjek nema pravo ne dati djetetu slobodu koju mu Bog daje.

Roditelji više djece često se pitaju zašto s jednim imaju toliko problema »kad smo sve jednako odgajali«. No nije istina da su sva djeca jednaka, a niti da ih roditelji jednako odgajaju. Od njihova iskustva s odgojem prvog, okoristi se drugo. U međuvremenu roditelji nisu u zamrzivaču, toliko se toga oko njih zbiva i ostavlja trag u njihovim mislima i stavovima. I djeca

6 Willi Jürg, »Was verändert sich in der Ablösungsphase in der Geschichte der Familie?«, u Lempp Reinhart (Hrsg.), *Reifung und Ablösung*, Verlag Hans Huber, Bern–Stuttgart–Toronto, 1987., str. 54–63.

se razvijaju različitim tempom. Prema tome, istinska pravda ovdje ne glasi: svakome jednako, nego svakome njegovo.⁷

Od svega je dakle najvažnije sačuvati kontakt, komunikaciju s djetetom i onda kad je ona teška. Bez istinskog ljudskog odnosa nema odgoja (»Keine Erziehung ohne Beziehung!«). I svađa je važna varijanta komunikacije, pogotovo ako je tzv. konstruktivna, kako bi to rekao dr. Pavao Brajša.

2.3.2. *Plodno rješavanje sukoba*

Prvo treba posebno istaknuti da se korektno rješavanje sukoba između roditelja i djece ne može nikad prerano uvesti u obiteljsku praksu. Što prije s njima započnemo, lakše će biti poslije.

Zatim je jasno iz riječi »korektno« da rješenje ne može biti u uporabi moći, tjelesne ili psihičke, jer su onda uvijek roditelji pobjednici. Ono što se kratkoročno čini kao dobitak, pokazat će se na dugu stazu kao pro-mašaj. Malo dijete će tada osjećati neprijateljstvo prema roditeljima, agresivnost, prkosno će šutjeti, početi lagati. Mlada pak osoba tada manje boravi u kući, više se povjerava svojim prijateljima ili partneru koji ga prihvaća i pokazuje mu svoju simpatiju.

Što je, dakle, roditeljima promišljeno činiti u sukobu s malom ili velikom djecom? Isključili smo upotrabu sile, isključujemo i tobožnju širokogrudnost, popustljivost koja bi bila bijeg od ozbiljnog i odgovornog traženja rješenja. Iznimno je važno za zdravi rast djeteta da se u obitelji uči prihvatiti neki sustav pravila ponašanja u čijoj je definiciji sâm sudjelovao. Rješenje je, prema tome, u kompromisu shvaćenom ne kao rezultatu nekakve trgovine, nego istinskog uzajamnog oslušivanja roditelja i djece. Roditelji će shvatiti da bi dijete sad već nešto smjelo ili češće smjelo, a dijete da su roditelji za njega odgovorni i da neki kodeks ponašanja mora postojati, kao što će ono sutra od svog djeteta to isto očekivati. Naravno da na dogovorenim pravilima ponašanja ne treba vojnički inzistirati, ona se mogu ispravljati, a mjesta za pogreške i opraštanje u obiteljskom životu uvijek mora biti. Konkretno bi se bilo dobro držati u rješavanju sukoba ovih deset zapovijedi:⁸

1. U sukobu i sporu bilo kakve vrste slušajte mirno svoje dijete.
2. Isto tražite od njega, tj. da s pomnjom sluša vaše mišljenje.
3. Ako je trenutno uzbuđenje preveliko, bolje je odgoditi razgovor za *mirnija* vremena kada budete imali veće šanse za uspjeh.

7 Beer Ulrich, *Mehr Herz für die Familie. Ein Ratgeber für Eltern und Kinder*, Herder, Freiburg–Basel–Wien, 1991., str. 197.

8 Meinert Rudolf, *Keine Sorge mit der Pubertät. Bewältigung der Konflikte und Gefahren in den Wachstumsjahren bei Jungen und Mädchen*, Econ Verlag, Düsseldorf und Wien, 1980., str. 122–123.

4. Budite strpljivi i sačuvajte mir. Ne smecite s uma da su mladi skloni druge provocirati, ali da im manjka kontrola nad sobom i svojim osjećajima.

5. Opušteno poslušajte mišljenje mladih. Dobna razlika između vas garantira vam jedino više iskustva, ali s time ne istodobno i bolje svjetonazore i stavove.

6. Hvalite također dostignuća i sposobnosti svoje djece, posebice na područjima gdje su bolja od vas.

7. Priznajte mirno vlastitu pogrešku, jer nitko nije sveznajući i vrijeme donosi nove spoznaje.

8. Dogovorite sa svojom djecom okvirna načela i pravila igre obiteljskoga života. Obje strane trabaju ih obdržavati.

9. Budite dosljedni u obdržavanju obiteljskih i osobnih pravila, ali pri tomu moraju i mogu biti moguće iznimke.

10. Ljubite svoju djecu usprkos njihovim manama i pogrešakama i nemojte ih nikada napustiti. Roditelji ste svojoj djeci čitav život.

Na kraju treba podsjetiti da djeca u sukobima s roditeljima oponašaju i primjenjuju upravo one načine rješavanja konflikata kakove su naučili u roditeljskoj kući. U većini slučajeva to znači da su ženska djeca sklonija tražiti rješenje konflikata u prihvaćanju i prilagođavanju, a muška u strogoći. Roditelji se zato ne bi trebali čuditi da žanju ono što su sijali.

2.4. Posljedice sukoba

Stariji, roditelji, bi morali biti svjesni da dalji razvoj i ponašanje djeteta umnogome ovisi od načina na koji (ni)su riješeni međugeneracijski sukobi. Što manje uspijeva vezati mlade na formalne grupe pripadanja (obitelj i škola), to će više one informalne (vršnjaci, športska i druga društva, klappe) biti važnije za dijete. Roditelji se tada ne bi smjeli čuditi da dijete tako rado izbiva iz kuće i provodi vrijeme s drugima, jer tamo nalazi prostor za potvrđivanje svoje sposobnosti i vrijednosti koji nije našlo u okviru svoje obitelji.⁹ Rasplet sukoba može biti konstruktivan tako da uzajamno razumijevanje starijih i mladih poraste, ali može uzrokovati opterećenje odnosa i obostrano povlačenje, pogotovo kada se sukob nastojalo riješiti primjenom sile i ucjene. To onda nije ni za roditelje, a još manje za djecu bez posljedica, jer istraživanja pokazuju: Što je slabija navezanost na roditelje, to je manje zadovoljstvo sa samim sobom, to je manje povjerenje u budućnost i to je veći strah pred njom.¹⁰

9 Heidemann Rudolf, *Erziehung in der Zeit der Pubertät*, Quelle und Mayer, Heidelberg, 1979., str. 117.

10 Willi Jürg, »Was verändert sich in der Ablösungsphase in der Geschichte der Familie?«, u Lempp Reinhart (Hrsg.), *Reifung und Ablösung*, str. 62.

3. Hipoteza životnog ciklusa

Manji dio autora sklon je minimalizaciji opsega i posljedica nerazumijevanja i sukoba između generacija u obitelji te izbjegava riječ *sukob* i radije govori o trenutnim neslaganjima i razmimoilaženjima koja su po njima uvjetovana samo dobnom razlikom, tj. različitim fazama u ciklusu životnog razvoja.

3.1. *Nema jednosmjernih odnosa*

Odvajanje djece, mladih od njihovih roditelja komplementarni je proces s razvojnom fazom roditelja. Jedni i drugi prolaze kroz određenu krizu identiteta. Obje strane nalaze se u nekom koedukativnom procesu.

Roditeljima to iskustvo može značiti prigodu da prihvate neostvarena očekivanja obzirom na djecu. Time postaju zrelije osobe, sposobne prihvatiti granice svojih mogućnosti djelovanja na djecu, a time i granice svoje odgovornosti. Uče se postaviti u pitanje sebe i svoje pedagoške metode odgoja djece, naučiti nešto i od djece. Kad ona to primjete, njihov će ugled roditelja u njihovim očima samo još više porasti. Zato zaista stoji misao nepoznatog autora: »Mi, roditelji, često možemo učiniti za svoju djecu više ispravljajući vlastite mane, nego pokušavajući ispraviti njihove.«

3.2. *Kontinuitet i diskontinuitet*

»Do svoje četrdesete godine dijete prezire svoje roditelje i tada odjednom postaje poput njih i tako pridonosi očuvanju sustava« (Quentin Crewe). Nećemo se vjerojatno složiti s oštrinom (»prezire«) i generalizacijom ove tvrdnje, ali ćemo priznati zakon životne mudrosti da s iskustvom i godinama mladi spoznaju da stari nisu bili baš toliko slijepi i glupi. Djeca u dobrom dijelu zaista nastavljaju tragovima starijih. No ona istodobno opravdano žele i djelomično uspijevaju postati drugačija. Zašto to žele? Jer ne žele biti kopije starijih nego svoja. Zašto to pokušavaju na tako destruktivan način? Svako odvajanje počinje negativnom fazom. Dijete, mlada osoba, zna što ne želi. Što će biti, kako će živjeti, iskristalizirat će se tek kasnije u procesu osobnog sazrijevanja.

3.3. *Djeca kao korektor obiteljske linije razvoja*

Razvoj djeteta, kako god se on zvao samoostvaraj, u biti je nastavak razvoja obiteljske baštine — u idejnom smislu — koja se produljuje i prepoznaje u individualnim varijacijama svakog njezinog člana. To naravno ne znači uvijek doslovno nastavak (djeca liječnika postaju liječnici, pravnika pravnici), nego i potpuno suprotstavljanje ideološkim i vrijednosnim na-

glascima postavljenim u odgoju. Jedan autor¹¹ donosi tri zorna primjera za to:

– Sin protestantskog svećenika koji postaje gorljivi pristaša marksizma zapravo je korektura pogrešne religioznosti oca.

– Fanatični zanos jedne djevojke za feministički pokret nije moguće protumačiti bez problematičnih obiteljskih odnosa.

– Ako dijete bankara odnosno akademičara »skrene« u druge vode i ne podnosi govor o profitu odnosno titulama, onda je to samo reakcija na pretjerano uzvišavanje nekih dimenzija života doživljeno u obiteljima u kojima su odrasli.

Djeca dakle svojim životnim izborima često ispravljaju jednostrani naglasak roditelja na nekim vrijednostima i time ispravljaju putanju razvoja obiteljske baštine. Roditelji će to protumačiti kao razočaranje i nezahvalnost. No roditelji će jednom u međusobnom razgovoru morati priznati da su ipak njihova pametna djeca prozrela siromaštvo njihova bogatstva i otkrila još veća izvan horizonta njihovih razmišljanja.

4. Zaključak

U mladima postoje centrifugalne i centripetalne sile glede vlastite obitelji,¹² žele se od nje odvojiti, a osjećaju da su sudbinski s njome povezani. To stanje prijelaza ne može ne biti ispunjeno nesigurnošću i uzrokovati sukobima s roditeljima. Stariji bi trebali biti, barem zbog životnog iskustva, i pametniji i misliti na to da treba tražiti »Niederlage–lose Methode« (bez poraženih i pobjednika) rješavanja sukoba,¹³ jer će tako jedino sačuvati bliskost i povjerenje mladih do kojih im je stalo. I da završim jednom lijepom posuđenom mišlju: »No, bilo kad, morat ćemo stati i položiti račun o tome što smo dobili. U tom trenutku ustanovit ćemo da su drugi, bili to roditelji ili djeca, još uvijek u nama i oko nas i da bez mira s njima nema mira u nama.«¹⁴ Što prije svi mi, mladi i stariji, djeca i roditelji, to shvatimo, to ćemo se više poštediti uzajamnih ranjavanja.

11 Willi Jürg, »Familiengeschichte — Fortsetzung und Korrektur in den Kindern«, u: Schultz Hans Jürgen (Hrsg.), *Kinder haben? Eine Entscheidung für die Zukunft*, str. 149.

12 Baacke Dieter, *Die 13– bis 18–jährigen*, 5. Auflage, Beltz, Basel, 1991., str. 280.

13 Heidemann Rudolf, *nav. dj.*, str. 88.

14 Willi Jürg, »Was verändert sich in der Ablösungsphase in der Geschichte der Familie?«, u Lempp Reinhart (Hrsg.), *Reifung und Ablösung*, str. 204.

**DINAMICS OF LIVING TOGETHER OF OLD AND YOUNG
WITHIN THE FAMILY**

Karlo Koračević

Summary

The relationships between generations is a young theme in sociology. Investigations endeavour to describe the context of society the modern, western family lives in, stressing the efforts required achieve a harmonious life of old and young together within the family, in the light of the social changes in general and the great influence of extrafamilial factors.

We are far the consider conflicts between generations as essentially negative, but should like to point out the positive aspects of the settling of these conflicts in the family community in a mature and responsible way. They represent an occasion for the establishment of a harmonious family life at a fresh level of development and maturity.